

SÖZ VE HAKİKAT

Söz, Hakikat'in tecellisi olduğu için Yeni Ahid “Önce söz vardı.” diye söze başlar. Yazıdan maksat sözdür. Sözden maksat mana ve Hakikat'tir. Yazı söze, söz bilgiye, bilgi bilinene, bilinen Hakikat'e bağlıdır. Söz uçar, yazı değişir, bilinen değiştikçe bilgi de değişir der Gazâlî. Değişmeyen ezeli ve ebedî tek şey Hakikat'tir.

Hakikat'i temsil ettiği oranda zordur söz söylemek. Biz de zor olanına talip olduğumuzu söylemişiz. “İnsanoğlunun yeryüzü macerasında söz söylemenin kolay olacağı bir âna inanmadığımızı” ilan etmişiz. Dahası çağımızın yaşadığı dil(sizlik) bunalımını aşmaya ve söz sahiplerini “yaşadığımız toprakların yitirdiği ve şimdilerde çok ihtiyaç duyduğu ‘sahih’ ve ‘salih’ bir dili arama yolunda yürüyüşe” davet etmişiz. Bu sözü verenler, anlamsızlığın iktidarında, egemen imajlara konulmuş gereksiz bir dipnota indirgenen söz ile sahii ve salih bir dilin inşa edilemeyeceğinin farkında olmak isterler.

Jackues Ellul'un dediği gibi imajla uyuşturulmuş bilincimizi uyandırmak için elbette söze ihtiyaç vardır. İnsanlığı kurtarmak isteyen herkes öncelikle sözü kurtarmalıdır. Sözü oluşturan kelimeler, Hakikat'in kaynağı değil işaretleridir. Anlam ve yorum, Hakikat'i kelimeye uydurmak değil işaretlerin gösterdiği Hakikat'e doğru yürümektir. Nitekim Gazâlî, usûl kitaplarından şu hikmeti süzerek (*el-Mustasfâ min ilmi'l-usûl*) almıştır: “Bilmiş ol ki, manaları lafızlarda arayan herkes yolunu şaşırır ve helak olur.”

Zira, söz sestem, harften ve lafızdan ibaret değildir. Onu önemli kılan, anlamı, muhtevası, düşünce eylem ile olan irtibatı, en önemlisi de Hakikat ile olan ilişkisidir. Sözün öncesinde niyet, irade ve düşünce; sonrasında iş ve davranış vardır. Kur'an'ın ifadesiyle sahii söz salih amel doğurur. Söz niyet ve düşüncenin neticesi, iş ve eylemin/ amelin başlangıcıdır. “Ameller niyetlere

göredir.” Ancak söz hem niyetlerin hem de amellerin ifade ve tercümanıdır. “...Sağlam/sahih söz (kavl-i sedîd) söyleyin ki, Allah sizin amellerinizi salih kılsın (33/Ahzâb, 70).” ayeti bunun açık ifadesidir.

Kur’an, hiçbir zaman sözü, iş ve davranıştan ayırmamıştır. Söz önce kulağı gerektirir. “...De ki o (peygamber), hayır kulağıdır... (9/Tevbe, 62).” “Söz dinlenir ve en güzeline tabi olunur (39/Zümer, 18).” Amel defterine yazılanlar sadece iş ve davranışlar değildir. Ağızdan çıkan her söz Hakikat terazisinde tartılır ve ilahi kayıt ile zapturapt altına alınır. “İnsan bir söz sarf etmeye dursun yanı başında bir gözetleyici onu kaydediverir (50/Kâf, 18).”

Söz de tıpkı insan gibidir. Nitekim “Uslûbu beyan aynıyle insan.” denmiştir. Nasıl ki insanın iyisi, kötüsü, hayırlısı, şerlisi, güzeli, çirkinini vardır. “Güzel sözün misali güzel bir ağaç gibidir. Bu ağacın kökü sağlam, dalları göğe uzanmıştır. Meyvesi her zaman yenir. Mevsimi geçmez. Çirkin bir söz ise kötü bir ağaç gibidir. Köksüz ve kararsızdır. Meyvesi olmaz olsa da yenmez (14/İbrâhîm, 24).

Hakikat yolcularına daima iman edenler, daima kavl-i hasen (güzel söz), kavl-i mâruf (anlamli ve olumlu söz), kavl-i sedîd (sağlam söz), kavl-i tayyib (hoş söz), kavl-i adl (hak söz), kavl-i leyyin (yumuşak söz) söylemek yaraşır.

Hakikat’in üstünü örttüğü içindir ki, her mümin, kavl-i habis (çirkin söz), kavl-i seyyi’ (su’) (kötü söz), kavl-i lahn (eğri söz), kavl-i muhtef (çelişkili söz), kavl-i münker (olumsuz söz), kavl-i zûr (yalan söz) kavl-i münker (olumsuz söz), kavl-i bâtil (boş söz) söylemekten nehyedilmiştir. 22/Hac suresi 30. ayette Allah’ın yerine tapınılan sahte putlarla doğru sözün yerine sarf edilen kötü, yanlış ve yalan söz (kavl-i zûr) eşdeğer kabul edilmiştir.

Resul-i Ekrem “Ya hayırlı söz söyleyin ya da susun (Buhârî, *Kitâbu’l-edeb*)” buyurur. Hayır söylenmiyorsa susulur. “Sâkite söz isnad edilmez (*Mecelle*)” dense de Hakikat’in üstü örtülürken susulmaz. Dalaletin en büyükleri ‘delalet-i gayr-ı lafzî’ ile işlenmiştir. Haksızlık karşısında suskun kalmak kadim

Osmanlıcada ‘samt-1 kâzib’ diye ifade edilmiştir. ‘Samt-1 kâzib’ susarak yalan söylemektir.

Sözün özü, anlamsızlığın iktidarını yıkmak —değilse de tanımamak— için sözün hem sahih olanında hem de salih olanında ısrar etme azminde olacağız. Zira, değerli dost Burhanettin Tatar’ın dillendiregeldiği gibi;

“Bizim, Hakikat’le randevumuz var.”